

Sara Lidman: Anrop till kusiner i Syd-Vietnam

Talare

Sara Lidman
Författare

Datum

18 november 1965

Plats

Hanois radio

Omständigheter

Anrop till kusiner i Syd-Vietnam, intalat den 18 november 1965 i Hanois radio. Manuskript från Sara Lidman-arkivet i Umeå, renskrivet och ändrat i enlighet med författarens eget korrektur av Svenska tals redaktör.

Jag tar det här tillfället att ha ett litet samtal med er – utan annat berättigande än det faktum att vi, ni och jag, råkar uppehålla oss i Viet Nam så långt från våra hemländer i november 1965.

Låt mig förklara vem jag är och varför jag kom hit. Jag heter Sara Lidman. Jag föddes i Sverige på tjugutalet i en fattig landsända från vilken många, som inte kunde finna arbete, reste till Amerika för att tjäna sitt uppehälle. Fastän Sverige av idag är ett välbärgat land har min generation inte glömt vad fattigdom vill säga. Och som författare har jag blivit mer och mer upptagen med detta problem: hur mänskligheten ska kunna befria sig från fattigdom. Ni är säkert överens med mig att det är en skam för oss alla så länge ett enda barn i världen svälter.

Jag kom till Nord Viet Nam för några veckor sedan i den tron att detta land fortfarande var vad vi i väst brukar kalla underutvecklat. Ni vet lika väl som jag vilka ohyggligheter Viet Nam hade att utstå under franskt välde, i vilket utarmat tillstånd kolonialisterna lämnade landet efter Dien Bien Phu. Det skulle ha varit mer än förklarligt om detta land inte hade hunnit återhämta sig efter den ödeläggelsen på elva år.

Men till min förvåning och glädje kan jag se att alla här har mat och kläder, ingen är undernärld, alla har arbete, barnen går i skola, Hanois teater är strålande – vet ni, pojkar, det här är ett blomstrande land på alla områden – vore det inte för Mac Namaras bombplan som dånar i skyn dag och natt.

Jag önskar att jag kunde träffa er, öga mot öga, få höra er egen förklaring till ert uppdrag – huruvida ni accepterar det med huvud och hjärta ...

Senaste juli visades en film från Saigon i vår svenska TV och i den tillfrågades några av er hur ni uppfattade er vistelse i Viet Nam, meningen med era dagar där. Några av er sa: Jag tycker att vi gör ett snyggt jobb här. Ganska många av er sa: Vi måste stoppa kommunisterna nånstans. En av er sa: Jag behåller min åsikt för mig själv, jag vill inte säga vad jag tycker om det här kriget. Resten av filmen kom oss alla att krympa av skräck och avsky: så detta är USAs hjälp i Viet Nam, det här är västs civilisation exporterad till Asien. Otänkbara bilder går in i varje vrå av världen och visar vad för slags jobb ni gör, och ärligt talat, män – det är inte något snyggt jobb.

Några år längre fram kan det hända att era barn hittar en tidning från 1965 och att de börjar intervjua er: "Pappa, vad gjorde du i Viet Nam?" Vad ska du säga då? Om din son är klartänt och med ett hjärta nånstans i sin lilla kropp kommer han att rodna om du ger honom ett slappt uttryck till svar i stil med: "well, din farsa gjorde ett snyggt jobb därborta"

Vad som är förklaring nog för Mac Namara kanske inte räcker åt din son ...

Vad beträffar det där att stoppa kommunisterna nånstans – varför gräva upp Mac Carthy ur graven och slåss för det spöket. Om vietnameserna här i Viet Nam vill följa Buddha eller Marx, Påven eller Konfutse – det är deras sak, eller hur? Varför ska ni vara deras andliga polis och bestämma åt dem? Ni kommer ihåg det senaste valet i Staterna att några av er inte ville se Mr Johnson som er president. Men vad skulle ni ha sagt om om ett asiatiskt land hade skickat trupper till Amerika, stört valkampanjen och dödat till höger och vänster med denna motivering: well, vi är tvungna att stoppa demokraterna nånstans ...

I förbigående – har ni nånsin läst Geneve-avtalet från 1954? Om inte, be er regering att ni får studera det dokumentet. Det kan kanske ge er någon upplysning som ni har saknat.

Tror ni att någon av "de starka männen" i Saigon från Nghoh Bien Diem till den nuvarande Nguyen Ky har något stöd från vietnamesiska folket? Tror ni att de förtjänar respekt – som politiska ledare och människor? Anser ni att Nguyen Cao Ky är värd ert stöd – är det bra nog för er att slåss och dö för en sådan typ?

Häromdagen hade jag ett sorgset möte med en av er, en bild av er som kunde ha

varit min egen kusin. Det var i provinsen Tran Hoa. Mina vietnamesiska vänner hade visat mig resterna av ett sanatorium på 55 byggnader som ni bombade – vid tre olika tillfällen i juli och augusti. Mina vänner lät mig också se en lazy dog* och förklarade hur detta vapen arbetar. Och någon kom med en pilots utrustning – en hjälm, boken Survival (Att överleva), revolvern, metreven, huvudvärkspulvret och alla de andra små sakerna ni har med er på era räder i Nord-Viet Nam i fall ...

Ögonblicket strax innan hade jag hatat allt amerikanskt – och nu när jag såg den där vitaktiga hjälmen blev jag blek av skam, en dubbel skuld känsla. En likartad ångest steg ur den där tomma hjälmen som jag hade känt vid beskrivningen av hur en "lazy dog" långsamt dödar ett barn. Varken en amerikansk pilot eller ett vietnamesiskt barn är gjord av stål eller betong.

Det fanns också ett identitetskort med en bild av er saknade kamrat. Först ville jag inte se det. Men senare, i ett dunkelt hopp att han skulle kunna ge någon förklaring till sitt liv och sin död i Viet Nam såg jag på hans foto – och såg en vacker pojke, född 1944. Så bekant han verkade, jag tyckte att jag alltid hade känt honom – och jag spärrade upp ögonen inför hans efternamn: det var svenskt. En blond sturig yngling som aldrig skulle hänge sig åt något förrän det blev oundvikligt, aldrig tro på något förrän han var övertygad, aldrig låta en flicka besegra honom förrän han var galen i henne. Fram till den dag detta foto tagits hade ingenting hänt honom som varit honom övermäktigt, han var "sin egen". Men vilka resurser för en djup lidelse, för ett stort ansvar doldes inte i hans käkben ...

Han hade aldrig bestämt sig för att fara till Viet Nam och kämpa mot kommunismen. Han brydde sig inte om politik nånstans. Han hade skickats hit, inslagen som ett paket med explosivt innehåll för att förstöra "militära mål" – skolor, sjukhus, broar – han satte ingenting i fråga – han trodde inte att det spelade någon roll vad han gjorde så länge han tog det kallt. Han var bara 21 år. Han trodde att han hade så mycket tid att slå ihjäl innan han skulle låta livet få tag i honom på allvar, innan han skulle säga ja eller nej ...

Sakta började hans bild leva av harm och ånger. En vit vrede steg upp från botten av hans ögon. Och jag tyckte att jag kunde honom viska: de lurade mig i Pentagon: De lovade mig ett snyggt jobb i Viet Nam och en strålande framtid senare i Staterna. Och här är jag nu – bortkastad som en jordkoka.

Vänner, var och en har bara ett liv. Så snart vi mist det är det borta. Det kommer inte tillbaka.

Sätt ett högre värde på ert enda liv. Tänk efter vad ni vill. Varför ska ni använda månader och år till att döda människor i hela Viet Nam, människor som bara vill leva i fred. Varför ska ni själva dö för Nguyen Cao Ky?

Varför skulle ni inte leva i stället, börja leva på ett nytt sätt, hemma, i kärlek?

Källa

<div>* "Lazy dog" som ordagrant betyder lat hund är ett litet terrorvapen som ofta används i Nord-Viet Nam vid sidan om de stora bombarna. En lazy dog är en liten burk som innehåller omkring 250 små hagel. När denna "burk" exploderar sprids haglen med våldsamt kraft. Barn dör om de får en sådan kulsvärm i sig. Vuxna dör sällan – men en man som fått en trettifem hagel i kroppen kan bli invalidiserad. Kulorna borrar sig in och det kan vara helt omöjligt att avlägsna dem genom operation. Den lazy dog som visades mig var en sådan som inte exploderat.</div>

Taggar

1960-tal, 1965, FNL-rörelsen, Fredsrörelsen, Kvinna, Vietnamkriget

URI

<https://www.svenskatal.se/tale/sara-lidman-anrop-till-kusiner-i-syd-vietnam>